

Ma prof. E. Hus'ale hindouisis.

17. II 40

Y. Kadam.

Kapitelband 23 II 1940
Eigentliches Buch

Diplomitöö
valitud
17. märts. 1940.
Z. Meyer

392165

Diplomitöö

A.A

7981.

E.V.
TARTU ÜLIKOOI
ÕIGUSTEADUSKONN

12 veebr 40
№ 714.
TARTU

Leid vallasomandi

tekkimisviisina.

Tartu Ülikooli õigusteaduskonna üliõpilane

Eduard Uduste

Matriikkel nr. 12767

Tartu, veebruar 1940

S i s u .

	lk.
Sissejuhatus	1
§ 1. Leiu mõiste	4
a) Üldiselt	4
b) Kaotatud asja mõiste	5
c) Leiu erinevus peitevarast ja vallutamisest	9
d) Definiitsioon	12
§ 2. S u b j e k t i d	13
a) Leidja	15
b) Kaotaja	17
§ 3. O b j e k t i d	19
§ 4. L e i u k o h t	21
§ 5. Leidja kohused	25
a) leiueseme tagasiandmine	26
b) leiust teatamine	27
c) leiueseme alalhoidmine	32
d) leiueseme varjamise ja omasta- mise tagajäred	34

§ 6.	Leidja õigused	36
	a) nõudeõigus leiu puhul tehtud kuludele	36
	b) õigus leiutasule	39
	c) omandiõigus leiuesemele	43
§ 7.	Kaotaja õigused ja kohused	50
§ 8.	Lõppsõna	52
	 Töö koostamisel kasustatud kirjandus ja allikad, millistele tekstis on tehtud viiteid	 58
	Lühendid	61

S i s s e j u h a t u s .

Leitud asjade omandamine on tuntud alles uemates õigustes¹⁾.

Rooma õiguse järgi ei tekkinud leiu läbi mingil juhul omandiõigust, ka igamise alusel mitte. Leitud asja omandamine loeti kuriteoks (furtum)²⁾. Kes kaotatud asja, mis mitte peidetud polnud, leidis ja oma korraldusse võttis, oli volitu toimija (negotiorum gestor). Kui niisugusel oli tal õigus nõuda kaotaja huvides tehtud kulude tasumist, mitte aga leiutasu³⁾. Sarnane seisukoht oli tingitud Rooma õiguse sügavast respektist omandiõiguse vastu⁴⁾.

---

1) Carl C r o m e, System des Deutschen Bürgerlichen Rechts. Bd. III. Tübingen, 1905, lk. 383.

2) I. M. T j u t r j u m o v, Graždanskoe pravo. Tartu, 1922, lk. 163.

3) Heinrich D e r n b u r g, Pandekten. Bd. I. Berlin, 1902, lk. 483.

4) C r o m e, op. cit., lk. 383 nota 1.

Kaasaja õigused asuvad aga vastupidisel seisukohal. Ex-Vene tsiviilõigus⁵⁾ ja paljude Euroopa riikide seadusandlused lubavad leidjale, kes juhuslikult leiab kaotatud asja, õiguse leiutasu saamiseks või leiueseme omandamiseks, kui asja kaotaja on teadmata ja teda pole kohe võimalik kindlaks teha. Kehtiv Balti Eraõigus (BES § 738), Saksa tsiviilseadustik (BGB §§ 965, 971 ja 973) ja Helveetia tsiviilseadustik (ZGB § 720) lähevad aga veelgi kaugemale ning lubavad leidjale leiutasuõiguse isegi siis, kui vallasasja kaotaja on leidjale teada. Leiutasu on mõeldud kui tasu teenete ja ausa vaeva eest, mis sihitud asja alalhoidmisele selle peremehe asemel⁶⁾. Samal seisukohal asub ka Eesti Tsiviilseadustiku 1936. a. eelnõu (TsS § 924), mis kohustab asja omanikku ilmumise ja oma õiguste tõestamise puhul maksma leidjale olukohast leiutasu.

Võib märkida, et leid vallasomandi tekkimisviisina on uuema aja omapäraseid omandiõiguse saamisviise. Ta osatäht-

---

5) VSK X, § 538.

6) T j u t r j u m o v, op.cit., lk. 163-164.

sus, mis alul võrreldes teiste vallasomandi tekkimisviisidega oli väike, on koos uuema aja seadusandlusega järjekindlalt kasvamas ja laienemas. Eriti täpsat käsitlemist on leiule osutatud BGB (§§ 965-984). ZGB pühendab leiule küll ainult neli paragrahvi (720 - 722, 725), kuid haarab väheste sõnadega kõik olulise ja toob juurde mõningaid moodsamaid ja laiendavaid põhimõtteid. Ka Eesti Tsiviilseadustiku 1936. a. eelnõu sisaldab leiu kohta vaid neli paragrahvi (§§ 922 - 925), sarnanedes oma ehituselt ZGB - le, kusjuures mõned sätted on peaaegu sõna-sõnalt tõlgitud viimasest. Samuti on leiu kohta Eesti TsS - sse haaratud napisõnaliselt ja abstraktselt kõik sobivad põhimõtted BGB - st ja BES - est, millega meie eelnõu peaks olema moodsamaid ja parimaid.

BES (§§ 733-743) jätab sel alal mõndagi soovida, mille juures lähemalt peatume allpool. Kõige pealiskaudsemalt on aga leidu käsitletud Vene tsiviilõiguses (VSK X §§ 538, 539).

Tuginedes eelmainitud õiguste allikaile, olgu järg-

nevaks ülesandeks kindlaks määrata leiu mõiste ja leiu
definiitsioon.

§ 1. Leiu mõiste.

a) Üldiselt.

Leiu mõiste võib esineda kord laiemas, kord kitsamas mõttes. Harilikult mõeldaksegi leiu all leiueseme oma pidamisse võtmist, sellele vaatamata, mil viisil see valdaja või omaniku valdusest on kadunud, või kas asjal oli üldse valdajat. See oleks leid kõige laiemas, mittejuriidilises, mõttes. Selle mõiste järgi võib leida mitte üksi kaotatud asju, vaid ka peidetud, unustatud, hüljatud ja omanikuta asju. Sarnast vaatekohta võime märkida igapäevases elus õigesageli väiksema silmaringiga mitteteadlikkude inimeste juures. Leiu mõiste kitsamas, juriidilises, mõttes on aga märksa piiratum. Kuid siingi võib ta omakorda olla kord kitsam, kord avaram, olenedes sellest, missuguses ulatuses ob-

jekttiivne õigus kusagil leiu mõiste kindlaks määrab. Oleneb seadusandja tahtest, mida ta mõtleb leiu all. Sellepärast puudub ka universaalne leiu mõiste ja me võime seda kindlaks määrata vaid konkreetse õiguse seisukohalt. Sääljuures erinevused erinevate õiguste vahel ei pruugi olla suured, ega olegi seda tavaliselt mitte. Vastupidi, erinevates õigustes me leiame leiu mõiste kohta palju ühiseid jooni.

BES (§ 733), TsS (§ 922), VSK X (§ 538), BGB (§ 965) ja ZGB (§ 720) järgi mõeldakse leiu all ainult kaotatud vallasasjade, osaliselt ka kaotatud asjadega sarnaseks loetud asjade, leidmist. Mida kaotatud asja all mõista ja millal tuleb asi kaotatuks lugeda, seda määravad eelmainitud seadustikud kindlaks erinevalt.

b) Kaotatud asja mõiste.

BES (§ 733) järgi asi loetakse kaotatuks, kui selle kaotaja ei tea, kust seda otsida või kellelt nõuda või üldse kuidas seda uuesti tagasi saada. Samal seisukohal asub ka Eesti Tsiviilseadustiku 1936. a. eelnõu, mille § 922

viimase lõike sõnastus on peaaegu täpne eeltooduga.

Seega nõuab kehtiv õigus, et kaotatud asi peab selle omaniku, valdaja või pidaja valdusest puuduma ja veel, et sel ajal asja tagasisaamine sellepärast on võimata, kuna asja asukoht on teadmata või vähemalt mitte kättesaadav⁷⁾. Kuid kaotaja võib isegi teada, kuhu ta asja kaotas ja kust seda otsida, ometi ei saa seda teadmist igakord mõõduandvaks lugeda. Näiteks teab kaotaja, et ta kaotas asja teatud linna tänavale, kust seda ka otsima läheb. Kuid asi tuleb leidja suhtes ikkagi kaotatuks lugeda, kuna tänaval käijaid on palju, kelledest igauks võis asja leidja olla⁸⁾.

Asja ei saa aga kaotatuks lugeda, kui omanik selle meelega teatud kohta jätab⁹⁾, paneb või peidab, et seda

---

7) Carl Erdmann, System des Privatrechts der Ostseeprovinzen Liv-, Est-, und Curland. Bd. II. Riga, 1891, lk. 146.

8) E. K. Übarsopp, Kaotatud ja leitud asjadest. Adm. õig. ajakiri "Eesti Politseileht" 1926. a. nr. 4 (214). Tallinn, 1926, lk. 49.

9) G. F. Šeršenevitš, Utšebnik russkago graždanskago prava. Tom I. Moskva, 1914, lk. 335.

hiljem ära võtta. Kui keegi sarnase asja leiab ja leiuks peab, ei oma ta siiski leidja õigusi, kui omanik suudab tõestada, et ta asja panipaika või peidukohta teadis. Iseküsimus on, kas ja kuidas omanik seda tegelikult tõestada suudab, kuna tõenduste muretsemine võib osutada paljudel juhtudel väga raskeks. Siin võib leidja sageli teenimatult võitjaks jääda.

Ex-Vene tsiviilõigus ei anna vastust, mida seadusandja mõtleb kaotatud asjade all. VSK X § 538 püüab küll anda leiu definitsiooni ja sama §-i märkuses tähendatakse, et selle eeskirja alla kuuluvad kõik asjad, mis kaotatud jne., kusjuures kaotatud asja mõiste ise jääb lahtiseks. Šeršenevitši arvates tuleb kaotatud asja all mõelda asja, mille suhtes omanik on kaotanud faktilise isanduse võimaluse¹⁰⁾.

Helveetsia ZGB järgi kaotatud asi pole peremehe asi¹¹⁾. Samal seisukohal asub ka Saksa BGB, mille järele

---

10) Š e r š e n e v i t š, op.cit., lk.335.

11) Arthur C u r t i, Schweizerisches Zivilrecht. Bd. III. Zürich, 1910, lk.64.

leida võidakse ainult kaotatud asju. Kaotatud on kõik valduseta, mitte aga peremeheta asjad¹²⁾. Valdus peab olema kaotatud viimase valdaja tahteta, või valdaja peab selle vabatahtlikult mahajättnud olema¹³⁾. Näiteks, kui varas põgenedes varastatud kraami ära viskab. Inglismaal langeb sarnane vara kuningale¹⁴⁾.

Kaotatud asi ei tohi peremeheta asi olla. Sellepärast teovõimeliste omanikkude poolt hüljatud asjad ei ole kaotatud asjad. Samuti ei loeta kaotatuteks vastu omanike tahtmist peremehetuks muutunud asju¹⁵⁾.

Seega peab Saksa õiguse järgi asi objektiivselt kaotatud olema, s. t. seniselt omanikult tema tahteta nii kadumaläinud, et asi peremehetuks muutumata tema võimupiirest on väljasattunud; sääljuures ei tohi asi kuni leidmiseni kellegi teise valdusse sattuda¹⁶⁾.

---

12) Martin Wolff, Lehrbuch des Bürgerlichen Rechts. Bd. II. Marburg, 1923, lk. 250.

13) S a m a, lk. 250.

14) S a m a, lk. 250 nota 3.

15) W o l f f, op.cit., lk. 251.

16) C r o m e, op.cit., lk. 384.

Mõningatel juhtudel laiendatakse kaotatud asjade mõistet asjadele, mis pole kaotatud selle sõna otseses mõttes, kuid mida seadusandja teatud kaalutlustel on siiski pidanud tarvilikuks sarnastada kaotatud asjadega. Nende juhtude juures peatume lähemalt allpool leiuobjektide käsitlemisel.

c) Leiu erinevus peitevarast ja vallutamisest.

Leid, peitevara (thesaurus) ja vallutamine (occupatio) on kolm erinevat vallasomandi tekkimisviisi.

Nagu leiu mõiste kindlaksmääramisel selgus, saab leiu läbi omandiõigus tekkida ainult kaotatud, mitte aga peremeheta, asjadele. Sääljuures on omandiõiguse tekkimiseks vaja veel rida eeldusi. Paljas leiu vallutamine ei too kaasa omandiõigust, vaid paneb leidjale peale teatud kohustused. Omandiõigus leiule tekib pärast kohustuste täitmist ja mitte kohe, vaid seaduses kindlaksmääratud aja kulgemisel, kui selleks kõik vajalikud eeldused olemas.

Peitevara (thesaurus)¹⁷⁾ all mõeldakse väärt-
eset, mille kohta olude järgi tuleb arvata, et see
on kaua aja eest maetud või peidetud ja et sellel
ei ole enam omanikku (BES § 744, TsS § 926, BGB
§ 984, ZGB § 723).

Peitevaral ei tohi enam olla omanikku, vastu-
pidi kaotatud asi ei tohi olla peremeheta. Järeli-
kult, peitevara ei saa omandada leiu instituudi
kaudu. Üldreeglina ei kuulu peitevara ka leidjale,
vaid kinnis- või vallasasja omanikule, kust ta lei-
tud. Omandiõigus peitevarale tekib kohe selle leid-
misega ja vallutamiseega, ilma et see omanikule peale
paneks erilisi kohustusi, väljaarvatud Muinasvarade
kaitseseaduses (RT 1936, 67, 652) ettenähtud kohused,

---

17) E r d m a n n, op.cit., lk. 149-151.

C u r t i, op.cit., lk. 66.

Konrad C o s a c k, Lehrbuch des Deutschen Bür-
gerlichen Rechts. Bd. II. Jena, 1913, lk. 142.

G. P l a n c k, Bürgerliches Gesetzbuch. Bd. III.
Berlin, 1902, lk. 245, 246.

W o l f f, op.cit., lk. 262-263.

või nõuaks teatud aega ning eeldusi, nagu leiu juures. Need on olulisemad erinevused leiu ja peitevara vahel.

Ka vallutamise (occupatio)¹⁸⁾ ja leiu olulisem vahe seisab selles, et vallutamise teel tekib omandiõigus ainult peremeheta asjadele ja otsekohe vallutamise ajal, leiu puhul aga ainult kaotatud asjadele ja alles teatud aja kulgemisel. Sääljuuress peab vallutajal olema tahe saada asja omanikuks, leiu puhul võib sarnane tahe tekkida ainult koos kohuste täitmisega. Esiplaanil peab olema tahe leiueset kaotajale tagasi anda. Sellepärast ei saa vallutamise teel tekkida omandiõigust kaotatud asjadele, nagu seda leiu puhul ei saa tekkida ka peremeheta asjadele.

---

18) T j u t r j u m o v, op.cit., lk.162,163.

E r d m a n n, op.cit., lk.145-146.

C u r t i, op. cit., lk.64.

BES §§ 714-715, TsS § 919, ZGB § 718-719.

d) D e f i n i t s i o o n .

BES, TsS, BGB ja ZGB ei anna otsest leiu definiitsiooni, küll aga püüab seda anda ex-Vene tsiviilseadustik¹⁹⁾. Viimane määrab, et leiuks kutsutakse asjade ja teiste vallasvarade saamist, mille omanik ei ole teada.

On ilmne, et antud definiitsioon on liiga lai ja ebatäpne. Seda tunnistab ka seadusandja ise, kuna ta samale §-le juurdelisatud märkuses määritleb, et selle eeskirja alla käivad kõik asjad, mis kaotatud, vette kukkunud ja muud sarnased. Täpsa definiitsiooni puhul poleks sarnast lisamääritlemist vaja olnud, nüüd aga ei suuda isegi lisamääritlemine anda veel rahuldavat definiitsiooni.

Nagu tähendatud, BES, TsS, BGB ja ZGB ei püüagi anda otsest leiu definiitsiooni, vaid määravad selle kaudselt kindlaks kaotatud asja mõiste kaudu. Sääl-

---

19) VSK X § 538.

juures võtab Saksa BGB veel edukalt abiks leidja mõiste²⁰⁾. Nii defineerib ^{ol}Dr.G.Planck leidu, kui tõesiasja, et keegi kaotatud asja leiab ja oma pidamisse (an sich) võtab²¹⁾.

Selle definitsiooniga võib ühineda ka BES ja TsS seisukohalt, kusjuures aga kaotatud asjade all tuleb mõelda ka nendega sarnaseks loetud asju.

§ 2. S u b j e k t i d.

Leiusubjektidena esinevad kaotaja ja leidja. Subjektideks võivad olla füüsilised isikud, kuid teatud juhtudel võivad olla leiusubjektideks ka juriidilised isikud oma organite kaudu.

---

20) „Wer eine verlorene Sache findet und an sich nimmt.“ (BGB § 965).

21) P l a n c k, op.cit., lk.226.

Nii võib juriidilise isiku organ, näiteks esimees, kaotada juriidilisele isikule kuuluva vallasasja. Asja leidja, teades, et asi kuulub juriidilisele isikule, on kohustatud leiuesemest viimasele teatama ja on õigustatud leiutasu saama. Tahab juriidiline isik asja tagasi saada, on ta kohustatud leiutasu maksma, eriti, kui ta organ, näiteks esimees, füüsilise isikuna keeldub isiklikust vastutusest ja leiutasu maksmisest.

Samuti võib juriidiline isik olla ka asja leidjaks. Näiteks, jaamades, vagunites ja raudteeliinil leitud asjade suhtes loetakse leidjaks raudtee, resp. Raudteede Talitus²²). Ka on Eesti TsS eelnõu § 924 viimases lõikes sõnaselgelt väljendatud, et teatud kohtades toimunud leiu puhul loetakse leidjaks asutis, kuid leiutasu saamise õiguseta. Faktiliselt võivad olla leiusubjektideks isegi teovõimetud füüsilised isikud. Näiteks, laps võib kaotada asja, kuid leiu-

---

22) Raudteede seadus (RT 1931, 22, 128) § 36.

tasu temalt nõuda ei saa. Küll võib aga nõudmisega pöörata lapse esindaja vastu. Leiu puhul võib aga teovõimetu füüsiline isik, näiteks laps, teatada leiust ja võtta vastu leiutasu, ka esindaja nõusolekuta, kuna see toiming on temale ainult kasulik.

Pikemalt peatume leiusubjektide juures allpool, leidja ja kaotaja kohta eraldi.

a) L e i d j a .

Kehtiva õiguse, TsS, VSK X ja ZGB seisukohalt on leidja see, kes kaotatud asja leiab²³⁾.

Nimetatud seadustikud pühendavad leidja toimingutele, õigustele ja kohustele väärilist tähelepanu, mille tõttu leidja esineb n.ö. leiu tsentrumina. Võrreldes kaotajaga, on leidja osatähtsus palju suurem, ta esineb leiuõiguses peasubjektina.

Sama võib öelda ka Saksa tsiviilseadustiku seisukohast, kusjuures aga viimane (BGB § 965) määrab

---

23) BES § 734, TsS § 922, VSK X § 538 ja ZGB § 720.

†

leidja mõiste kindlaks täpsemalt kui eelmainitud seadustikud.

BGB järgi on leidjaks, kes kaotatud asja leiab ja oma pidamisse võtab²⁴⁾. Seaduse mõttes on leidjaks, kes kaotatud asja avastab ja oma pidamisse võtab. Nii ei kuulu leiuks üksi selle avastamine (tähelepanemine), vaid ka asja pidamisse haaramine selle alalhoiu eesmärgil. Avastamine ja oma pidamisse võtmine pole õigustoimingud ja võivad ka teovõimetute isikute, näiteks lapsed ja vaimuhaiged, kaudu toimuda²⁵⁾. Kui mitu isikut ühel ja samal ajal asja tähelepanevad, siis otsustab asja pidamisse haaramine, kes neist leidja on²⁶⁾. Üheaegne haaramine mitme isiku poolt teeb nad kaasleidjateks. Kas leidja

---

24) "Wer eine verlorene Sache findet und an sich nimmt".

W o l f f, op.cit., lk.251.

25) C r o m e, op.cit., lk.383-384.

26) P l a n c k, op.cit., lk.228.

teab, et asi kaotatud on, või peab seda peremehe-
tuks asjaks, on pidamisse haaramisel tähenduseta²⁷⁾.

Need BGB seisukohad võime julgesti omaks võt-
ta ka kehtiva õiguse ja TsS vaatekohalt.

b) K a o t a j a .

BES, samuti ka TsS, ei ütle sõnaselgelt, keda
nimelt tuleks mõista kaotaja nimetuse all. Ometigi
on seaduse üldmõtte järgi selge, et kaotajaks ei
tule pidada üksi asja omanikku, vaid ka valdajat ja
pidajat, kui asi on kaduma läinud ja nad ei tea, kel-
lelt seda otsida või nõuda või üldse, kuidas seda
uuesti kätte saada (BES §§ 733-735, TsS § 922).

Saksa BGB nimetab neid, kellele leitud asi tu-
leb välja anda, vastuvõtuõiguslikkudeks. Vastuvõtu-
õiguslik on see, kes omab asjale omandiõigust või
~~muud asjaõigust või~~
~~vanemast valdusest~~ asja väljaandmise nõudeõigust.
Ka kaotaja kui niisugune on vastuvõtuõiguslik; nii

---

27) W o l f f, op.cit., lk.252

omab isegi varas, kes varastatud eseme on kaotanud, nõudeõigust asja väljaandmiseks, kui ta teab kelle käest seda nõuda²⁸⁾. Reeglipäraselt on kaotajaks viimane valdaja, iseäranis kui ta asjast vabatahtlikult pole loobunud või mittetäielikus teovõimes olles seda ära visanud²⁹⁾. Nii võib ka varas, heausklik valdaja või pidaja asja kaotajaks olla³⁰⁾. On varastatud asi varga poolt ära visatud, siis loetakse kaotajaks asja omanik, on varas asja kaotanud, siis on ta ise kaotaja³¹⁾.

Ka need Saksa leiuõiguse autoriteetsed seisukohad on meie kehtivale leiuõigusele täiesti kohaldatavad.

---

28) W o l f f, op.cit., lk.252.

29) S a m a, lk.253 nota 12.

30) C r o m e, op.cit., lk.385 nota 17.

31) P l a n c k, op. cit., lk.232.

§ 3. O b j e k t i d.

Leiu mõiste ja definitsiooni kindlaksmääramisel eespool selgus, et leid on BES ja TsS seisukohalt vaadatuna: kaotatud, või kaotatud asjadega sarnaseks loetud, vallasasjade leidja pidamisse võtmine. Järelikult saavad olla leiuobjektideks ainult: a) kaotatud vallasasjad ja b) kaotatud asjadega kehtiva õiguse poolt sarnaseks loetud vallasasjad.

BES loeb kaotatud asjadega sarnasteks:

1) varastelt ja röövlitelt või varguse kalduvusega röövloomadelt äravõetud asjad (BES § 741) ja

2) asjad, mis müüritud seinasse või peidetud, kuid mida ei saa lugeda peitevaraks (BES § 742).

Nende asjadega toimitakse leitud asjade kohta kehtivate eeskirjade järgi.

Kaotatud asjade kohta kehtivad õigused laienevad ka nõudeõigustele, kuivõrd viimaste suhtes on või-

malik kaotamine ja leidmine, näiteks rahapaberid, võladokumendid ja vekslid³²).

TsS eelnõust on uuemaaja seadusandluse eeskujul leiuobjektidena välja jäetud varastelt ja röövlitelt jne. (p.1) äravõetud asjad, nagu see käsitlemist leidis vanemas õiguses³³). Sisse on jäetud aga maetud (BES sõnastuses "seinasse müüritud") või peidetud vallasasjad, mida ei saa tunnistada peitevaraks. Nende leidjal on leidja õigused ja kohused (TsS § 925). ZGB (§ 725) eeskujul³⁴ on võetud uudsusena ka meie TsS eelnõusse (§ 925 I.1.), et kui vee, tuule, või muu loodusliku jõuga või juhuse tõttu vöörad vallasasjad kantakse kellegi juurde või vöörad loomad satuvad ta valdusse, siis on tal leidja õigused ja kohused. Saksa õigus sarnast sätet ei sisalda.

---

32) B. B u k o v s k i, Svod graždanskikh uzakonenii gubernii Pribaltiskih. Riga, 1914, lk. 315.

33) W o l f f, op.cit., lk. 251.

34) C u r t i, op.cit., lk. 67.

BGB (§ 965) järgi saavad olla leiu objektideks ainult kaotatud asjad³⁵⁾.

VSK X (§ 538) mõtte järgi võivad olla leiu objektideks kaotatud asjad. Kaotatud asjadega on võrdsed vettekukkunud ja unustatud asjad, samuti ka omanikult varastatud kuid varga poolt kaotatud asjad³⁶⁾. Leiu objektideks võivad olla füüsilised, nii elutud kui ka elavad asjad. Nendega võrdsed on paberid ettenäitajale. Vastupidi, nimelised paberid ei või olla omandiõiguse tekkimise või tasusaamise aluseks³⁷⁾.

§ 4. L e i u k o h t.

Leiukohast oleneb, milliseid õigusnorme tuleb konkreetjuhul leiu suhtes rakendada, mis määravad

---

35) P l a n c k, op.cit., lk.227.

36) Š e r š e n e v i t š, op.cit., lk.335.

37) S a m a, lk.334.

subjektide õigused ja kohused.

Üldreeglina kehtib meil vallasvarade suhtes selle omaniku või valdaja elukoha seadus. Kui valdajal on mitu elukohta, siis tuleb eesõigus anda sellele seadusele kus vallasvara ise asub, arvestades asjaolu, et normil *lex rei sitae* on subsidäärne tähtsus³⁸⁾. Meie kohtupraktika pole täies sirgjoones aktsepteerinud personaalseaduse põhimõtet ja on annud *rei sitae* põhimõttele ka vallasvarade suhtes üsna laia rakenduse³⁹⁾. Nii ka leiu puhul. Selle üle, millist objektiivset õigust *in casu* tarvitusele võtta, ei otsustata mitte leidja kohtualla kuuluvuse järele, vaid leiukoha järele⁴⁰⁾.

Meil kehtivad erinevad normid leidude kohta

---

38) A. P i i p, Rahvusvaheline õigus. Tartu, 1936, lk. 408.

39) S a m a, lk. 409.

40) E r d m a n n, op.cit., lk. 148 nota 3.

Eestimaal ja Liivimaal. Esimene kuulub Eestimaa maaõiguse ja teine Liivimaa maaõiguse kehtepiirkonda. Alates 1. juulist 1930. a. kohaldatakse Eestimaa maaõigust ka end. Petrogradi kubermangust Eesti Vabariigi külge liidetud maaaladele, samuti Liivimaa maaõigust endisest Pihkva kubermangust liidetud maaaladele⁴¹). Varemalt kehtis sääl VSK X, leiu suhtes §§ 538-540.

Leiukohast olenedes ei loeta asja igakord kaotatuks, kuigi asi üldreeglite järele kuulub kaotatud asja mõiste alla.

Nii ei tule kehtiva õiguse mõttes lugeda kaotatuks võõrasse korterisse, kauplusesse või vooimehe sõiduriistale unustatud asja. See seisukoht on ZGB (§ 722)⁴²) ja BGB (§ 978)⁴³) eeskujul leid-

---

41) Endisest Pihkva ja Petrogradi kubermangudest Eesti Vabariigi külge liidetud maaaladele Balti Eraseaduse asi- ja nõudeõiguse laiendamise seadus (RT 1930, 46, 291).

42) C u r t i, op.cit., lk. 65-66.

43) P l a n c k, op.cit., lk. 240.

nud täpsamat väljendust TsS § 924 viimases lõikes:

"Elutsetavas hoones või avalikuks tarvitamiseks või liiklemiseks määratud asutises või seadeldises toimunud leiu korral loetakse leidjaks majaomanik, üürnik, või asutis, kuid leiutasu nad ei saa."

BGB ja VSK X põhimõtete järgi omas majas ei saa asja kaotada⁴⁴⁾, kuigi omanikul seda sääl võimalik pole üles leida⁴⁵⁾. See seisukoht tuleb ka meil omaks võtta.

Samuti leiukohast olenevalt ei rakendata meil leiu suhtes mõningail juhtumel kehtivaid tsiviilõiguslikke üldreegleid, vaid vastavate eriseaduste sätteid, näiteks:

- 1) Laskemoona leiud laskeplatsidel või mujal⁴⁶⁾.
- 2) Leiud raudteel, jaamades ja vagunites⁴⁷⁾.

---

44) C r o m e, op.cit., lk.384 nota 13.

45) Š e r š e n e v i t š, op.cit., lk.335.

46) Laskeplatside seadus (RT 1938,40,367) §§ 13,14.

47) Raudteede seadus (RT 1931,22,128) § 36.

- 3) Leiud postisaadetistega⁴⁸⁾.
- 4) Uppunud ja randunud varad⁴⁹⁾.
- 5) Vallasmuististe leiud⁵⁰⁾.

Nii omab leiukoht kahesugust mõjuvat tähtsust. Esiteks, ta määrab kindlaks kas teatud kohas kaotatud asi kuulub üldse leiu mõiste alla ja, teiseks, määrab kindlaks objektiivse õiguse, mida konkreetjuhul leiu suhtes tuleb rakendada.

§ 5. L e i d j a k o h u s e d.

Dr.M.Wolff ütleb: "Leidja on kaugeleminevate kohustustega koormatud ja nõrkade õigustega varustatud.

-
- 48) Posti- telegraafi ja telefoni seadus (RT 1930, 24,127) § 31.
  - 49) Varemalt Vene Kaubandusseaduse §§ 499-577 (VSK XI k, II. j.), mis nüüd asendatud Laevade päästmise ning neile abiandmise ja uppunud ning randunud varade seadusega (RT 1930, 48, 306).
  - 50) Muinasvarade Kaitseseadus (RT 1936, 67, 562) §§ 2, 15-16.

Kergendus on selles, et ta oma kohuste täitmise juures ainult tahtluse ja jämeda hooletuse eest vastutav on." 51).

Leidja kohuste ja õiguste lähemale selgitamisele asudes leiame, et see tõepoolest nii on. Samal ajal, kui kohused temale kaugeleulatavaid ülesandeid peale panevad, on ta kohati õige piiratud õigustega varustatud. Kehtiva õiguse järele võiks sellise näitena märkida leidjat Liivimaal.

Leidja kohuste üksikasjalikumale vaatlemisele asudes leiame, et need jagunevad kolme ossa: a) leiueseme tagasiandmine, b) leiust teatamine ja c) leiueseme alalhoidmine.

a) Leiueseme tagasiandmine.

Leidja on kohustatud, kui temale kaotaja on teada, leiueseme viimasele tagasi andma, saades leiu eest vastavat tasu (BES § 734).

---

51) W o l f f , op.cit., lk.253.

Väärrib märkimist, et toodud säte on omapärane ja väljendatud sõnaselgelt vaid BES - s. TsS (§ 922), BGB (§ 965), samuti ka ZGB (§ 720) käsevad leiust omanikule ainult teatada, BES (§ 734) sisaldab aga kate- goorilise käsu asja tagasiandmiseks, ilma, et leiust oleks vaja enne teatada. Mis tähtaja jooksul peab leiuese kaotajale tagasi antama, seda seadusandja ei määra. Tuleb eeldada, et seda peab tegema kohe pärast leidmist, kui pole keelamas mõjuvaid takistusi.

Leiuese tagasiandmisega vabaneb leidja loo- mulikult leiust teatamise ja leiuese alalhoidmise kohustest.

b) Leiust teatamine.

Kellele tuleb leiust teatada, see oleneb sellest, kas leiuese omanik või kaotaja on teada või mitte. Mida tuleb mõista omaniku teadmatuse all? Teadmatust ei ole, kui leidja teab, kellele asi kuulub, või kui andmete järele saab omanikku kindlaks teha, näiteks,

kui rahataskust leitakse nimekaart aadressiga või leitakse nimelised hinnalised paberid⁵²⁾).

Kui omanik või kaotaja on teada, peab temale leiust teatama kolme nädala jooksul. On aga omanik ja kaotaja teadmata, tuleb leiust teatada sama tähtaja kestel politseile⁵³⁾).

Politseile teatamine on kohuslik, kui asja väärtus silmnähtavalt ületab Eestis 10 krooni (TsS § 922), Saksamaal 3 marka ja Helveetsias 10 franki. On leitud asja väärtus Eestis alla 10 krooni ja asja omanik on leidjale teadmata, siis peab leidjaise olude kohaselt tegema kuulutuse või teadaande (TsS § 922), kui ta ei soovi leiust politseile teatada.

BES ja VSK X ei määra kindlaks leiueseme väärtuse alammäära, millal leiust tuleb politseile teatada. Nii tuleb seda teha alati, asja väärtusele vaatamata.

---

52) Š e r š e n e v i t š, op.cit., lk.334.

53) BES § 735, TsS § 922, VSK X § 539, BGB § 965, ZGB § 720.

Igal juhul tuleb aga BES alusel leiust politseile teatada, kui leiueseme väärtus on üle 3. krooni, kuna vastasel korral järgneb karistus KrS § 537 põhjal.

Eestis tuleb leiust teatada nimelt välispolitseile - maal konstaablitele ja linnades politseikomissaridele. Peale selle võib Tallinnas ja Tartus teatada leidudest otse leiubüroole, mis asuvad kohalikkude aadressbüroode juures. Leiubüroode⁵⁴⁾ asutamiseks puuduvad seaduse eeskirjad, nad on ellukutsutud eluliste vajaduste sunnil ainult suuremates keskustes, Tallinnas ja Tartus, n.ö. sisemises korras. Peale selle on leiubüroosid ellu kutsutud ka ad hoc juhtudel, nagu üldlaulupidudel, suurematel näitustel jne.

Ühes leiust teatamisega võib leidja ka leiueseme üle anda politseile, mis puhul ta vabaneb muudest kohustustest, kuid säilitab kõik leidja õigused.

---

54) Ed. Mets, Leiubüroodest. Adm. õigusl. ajakiri "Eesti Politseileht" 1926. a. nr. 45 (255). Tallinn, 1926, lk. 665-667.

Üldreeglina ta pole aga kohustatud seda tegema, kuna omab õiguse leiueset oma hoiule jätta ja selle väljandmisest keelduda BES (§ 3388) alusel, kuni leiu puhul tehtud kulud ja leiutasu on saamata.

Neist leiust teatamise üldreeglitest on mõningaid erandeid, mis olenevad kas leiuobjektist või leiuko-
hast. Sellest tingituna ei tule neil erandjuhtumel leiust teatada politseile, vaid teistele eriseadustes ettenähtud ametiasutistele. Sääljuures on erinevusi ka teatamise tähtajas. Nii tuleb teatada:

1) Sõjaväe relvastusse kuuluva asja leidmisest - lähemale sõjaväe ülemale (BES § 734 märkus).

2) Laskeplatsil või väljaspool laskeplatse toimunud laskemoona leidudest (nagu mürsud, miinid, torpeedod, lõhkeained) tuleb viivitamata teatada lähemale sõjaväeüksuse ülemale, kaitseliidu pealikule või politseile. Sääljuures on keeldud leitud laskemoona isegi puudutada, väljaarvatud käsirelvade padrunid - viimaseid ollakse aga kohustatud toimetama eelnimetatud

ametisikute kätte⁵⁵⁾.

3) Rannale paisatud või randa uhutud päästetud valduseta varadest, samuti veepõhjast või ulgumerel päästetud valduseta varadest on päästjad kohustatud viivitamata teatama rannavanemale, tema äraolekul aga politseile või piirivalvele⁵⁶⁾.

4) Vallasmuististe (viimased kuuluvad peitevara mõiste alla) leiust tuleb otsekohe teatada Haridusministeeriumile, või leid sinna üle anda⁵⁷⁾.

5) TsS (§ 922) järgi elutsetavas hoones või avalikuks tarvitamiseks või liiklemiseks määratud asutises või seadeldises leitud asjad tulevad üle anda majaperemehele, üürnikule või järelvalvet teostavale isikule. Viimased loetakse leidjaks, kuid lei-

---

55) Laskeplatside seadus (RT 1938,40,367) §§ 13 ja 14.

56) Laevade päästmise ning neile abiandmise ja uppunud ning randunud varade seadus (RT 1930,48,306) §§ 28 ja 29.

57) Muinasvarade kaitseseadus (RT 1936,67,562) §§ 2, 15-17.

tasu nad ei saa (TsS 924).Sarnane on ka BGB (§ 978) ja ZGB (§ 722) seisukoht.

6) VSK X § 539 järgi tuli oma maaalalt või karja juurest leitud võõrastest kariloomadest, kes sinna äraeksinud ja kelle omanik teadmata, teatada 7 päeva jooksul kohalikule politseile või vallavalitsusele⁵⁸⁾.

c) Leiu eseme alalhoidmine.

BES ei räägi otse leiu alalhoidmise kohusest, kuid on endastmõistetav, et see kohustus leidjal la-sub. Ta peab leidu kui võõrast asja alalhoidma heaperemeheliku hoolega ja selleks vajaduse korral kandma tarvilikke kulusid. Sääljuures ei ole lubatud leitud asja tarvitada ega kasustada, välja arvatud leitud koduloomad. Loomade toitmiskulude katteks võib aga kasustada näiteks hobust tööks, tarvitada leitud lehma piima jne.

---

58) Š e r š e n e v i t š, op.cit., lk.337-338.

Leiueseme alalhoiu kohustusest vabaneb leidja alles siis, kui ta selle üle annab kaotajale või politseile. Kui leitud asi on sarnane, et ta pikema hoidmise juures võib rikneda või kaotada olulise osa väärtusest, siis tuleb ta müüa avalikul enampakkumisel ja saadud raha hoida kaotajale väljaandmiseks (BES § 736).

Ka TsS (§ 923) järgi tuleb leitud asja hoida olukohasel viisil. Leiueset võib pärast eelkäivat kuulutust müüa avalikul enampakkumisel, kui ta vajab kallihinnalist hoidu või on kergesti riknev või kui politsei või avalik asutis on seda hoidnud juba rohkem kui üks aasta. Enampakkumisel saadud hind, mahaarvatud hoiu- ning müügikulud, asendab asja.

Täpsalt samal vaatekohal asuvad ka BGB (§ 966) ja ZGB (§ 721)⁵⁹⁾.

Leiueseme äraandmisega lähevad asja või selle müügist saadud raha alalhoidmise ning tõelistele vas-

---

59) C u r t i, op.cit., lk.65.

tuvõtuõiguslistele väljaandmise kohused politseile üle⁶⁰⁾.

d) Leiueseme varjamise ja omastamise tagajäred⁶¹⁾.

Leiueseme varjamine ja omastamine toob kaasa nii tsiviilõiguslikud kui ka kriminaalõiguslikud tagajäred.

Et leidjana omada õigusi leiutasule või omandiõigust leiuesemele, selleks on vaja teatud eeldusi. Mõjuvamaks eelduseks on, et leidja peab olema täitnud oma kohused, mille juures on peatatud eespool.

On leidja jätnud oma kohused täitmata, leiueset varjanud või seadusevastaselt omastanud, siis kaotab ta õiguse leiutasule kui ka omandiõiguse leiuesemele, säilitab aga nõudeõiguse leiu puhul tehtud

---

60) P l a n c k, op.cit., lk.230 nota 3.

61) M. M o r r i s o n, Leitud asjade varjamisest ja omastamisest. Adm. õigusl. ajakiri "Eesti Politseileht" 1929.a.nr.37 (403). Tallinn, 1929.a.lk. 459-460.

hädavajalikele kuludele. See oleks leiust mitteteatamise, leiueseme varjamise või omastamise tsiviilõiguslikuks tagajäreks.

Kriminaalõiguslikud tagajärjed toovad peale selle leidjale kaasa karistuse KrS §§ 537 - 539 järgi 10 kr. rahatrahvist kuni 6 kuulise vangistuseni, kusjuures karistuse suurus oleneb sellest, kas on tegemist lihtsa mitteteatamisega või leiueseme omastamisega, kas kaotaja oli leidjale teada või mitte ja kas kaotaja nõudis leiueseme tagasiandmist või teadis leidja, et asja otsitakse.

Ka BGB (§ 971) järgi puudub õigus leiutasule:

a) kui leidja tahtlikult või raske hooletuse tõttu jätab leiust teatamata, või ei teata õigeaegselt või täielikult, kui asja väärtus on üle 3 marga ja

b) kui leidja asju, mille väärtus alla 3. marga, järelpärimise peale varjab⁶²⁾.

---

62) P l a n c k, op.cit., lk.233 nota 5.

§ 6. Leidja õigused.

Kes oma kohused leidjana täitnud, see võib teatud eeldustel omada leiu läbi: a) nõudeõiguse leiu puhul tehtud kuludele, b) õiguse leiutasule ja c) omandiõiguse leiuesemele. Vaatleme neid kolme liiki õigusi allpool eraldi.

a) Nõudeõigus leiu puhul tehtud kuludele.

Ühenduses leiueseme hoidmisega ja leiust teatamisega võib leidjal tekkida mitmesuguseid kulusid. Annab aga leidja leiu politseile üle, siis võib ka politseil ühenduses leiueseme hoidmisega, kuulutamisega ja müümisega tekkida kulusid. Need kulud peab tasuma asja kaotaja või omanik, kui ta ilmub leiueseme järele ja tahab seda tagasi saada. Müüakse aga leiu-ese enampakkumisel, siis arvutatakse need kulud müügil saadud summast esijoones maha ja antakse välja

kulude kandjale (BES § 737, TsS §§ 923,924).

Leiu puhul tehtud hädavajalike kulude tasumist võib nõuda isegi siis, kui leidja pole oma kohustusi täitnud, kui ta leiueset on varjanud ja isegi selle omastanud, kui see hiljem avalikuks tuleb ja asi temalt ära võetakse.

Sellepärast tundub ebaõiglasena sarnane seisukoht, et hoiu- ja muud kulud ühel juhul jäävad siiski leidja kanda. Nimelt, omaniku tähtajal mitte ilmumise korral müüakse Liivimaal leitud asi, kusjuures 2/3 müügil saadud summast antakse linnades linnakassasse, maal vallakassasse, ülejäänud 1/3 saab aga leidja (BES § 739). Kui mainitud sätte järgi 2/3 leitud asja hinnast tuleb tervelt vastavasse kassasse üle anda, siis langevad tehtud kulud Liivimaal leidja kanda, nagu seda arvab B. Bukovski⁶³). Sel juhul leidja saab küll 1/3 müügil saadud summast leiu-

---

63) B u k o v s k i, op.cit., lk. 317, § 739 nota a.

tasuks, millest peab siis kandma ka kõik kulud. Nii võib ka kogu leiutasu minna kulude katteks, samuti võivad kulud isegi ületada saadud summa. See oleks üks BES-se puudusi, mis leidja suhtes kindlasti on ebaõiglane.

Kuid eeltoodud seisukoht pole siiski päris kindel, ta on vaieldav.

BES § 738 järgi omaniku ilmumise korral ei või leidja nõuda leiutasu üle 1/3 sellest hinnast, mis jääb järele pärast kõigi kulude mahaarvutamist. Kui omaniku ilmumise korral arvutatakse üldhinnast esijoones maha kõik kulud, nagu see toimub ka BES § 737 järgi leiueseme enampakkumisel müümise korral, miks peaks see siis omaniku mitteilmumise korral olema sätitud teisiti? Ei ole ju mingit mõistlikku põhjust leidjat viimasel juhul asetada halvemasse seisukorda, kui ta seda on esimesel juhul. Sellepärast tuleb pida BES üldmõtte järgi õigemaks seda seisukohta, et ka Liivimaal omaniku mitteilmumise korral arvutatakse

leiueseme müügil saadud summast esijoones maha kõik kulud ja alles ülejäänud summast antakse 2/3 vastasse kassasse ning 1/3 leiutasuks leidjale.

Ka ZGB⁶⁴⁾ ja BGB (§ 970)⁶⁵⁾ järgi omab leidja nõudeõiguse kuludele, mis ta on leiu puhul teinud.

b) Õigus leiutasule.

Leiutasu ei saa lugeda vaevatasuks, kuna sageli leidmine pole seotud mingi vaevaga. Siiski, ex-Vene senat asus just sel vaatekohal⁶⁶⁾.

Ka BGB seisukohalt leiutasu pole vaevatasu, vaid ennemini autasu. Sellepärast püsib leiutasunõudmine ka siis, kui kaotajad (vastuvõtuõiguslikud) vaevata kättesaadavad on; sellepärast ta ka kustub, kui leidja teadaandekohustust rikub või leiueset järelepärimise peale varjab⁶⁷⁾.

---

64) C u r t i, op.cit., lk.66.

65) P l a n c k, op.cit., lk.232.

66) Š e r š e n e v i t š, op.cit., lk.332.

67) W o l f f, op.cit., lk.255-256.

Leiutasu saamine oleneb sellest, kas kaotaja või omanik on teada või mitte, kas nad ilmuvad seaduses kindlaksmääratud tähtaja kestel leiueseme järele või jäävad ilmumata.

Kui kaotaja või omanik on teada või ilmub tähtajal leiu järele, siis peab ta leidjale tasuma summa, mis ta avalikult lubanud või mille üle leidjaga kokkuleppinud. Kui avalikku lubadust pole antud ja kokkulepet ei saavutata, siis määratakse leiutasu kindlaks kohtu äranägemisel, kuid see ei või olla suurem $1/3$ leiueseme väärtusest pärast kõigi kulude mahaarvutamist (BES § 738, TsS § 924).

Eestimaa talurahva seaduse 5. juulist 1856. a. § 1111 järgi võib asja omanik, kui ta $1/3$ leiueseme väärtusest leiutasuna liiga kõrgeks peab, nõuda, et kohus leiutasu vähendaks ja kohus võib seda vähendada kuni $1/10$ asja väärtusest⁶⁸⁾.

---

68) J. K a i v, Leitud asjadest. Adm. õig. ajakiri "Eesti Politseileht" 1922. a. nr. 55/56. Tallinn, 1922, lk. 908.

Kui omanik on teadmata ega ilmu seaduses kindlaksmääratud tähtajal leiueseme järele, siis müüakse Liivimaal leitud asi avalikul enampakkumisel, kusjuures müügist saadud rahast 2/3 antakse linnades linna kassasse ja maal- valla kassasse ning ülejäänud 1/3 antakse leiutasuna leidjale. Sääljures on vaieldav, kas jäävad kulud leidja kanda või arvutatakse need müügil saadud summast kohe maha, nagu tähendatud juba eespool (§ 6 punkt b)⁶⁹⁾.

TsS (§ 924) järgi peab omanik maksma leidjale olukohast leiutasu, mis ei või olla suurem 1/3 asja väärtusest pärast kõigi kulude mahaarvutust.

Ka VSK X (§§ 538-539) järgi oli leiutasu ülemääraks 1/3 asja väärtusest. ZGB (§ 722) lubab olukohast leiutasu. BGB (§ 971) näeb ette leiutasuks asjadelt väärtusega kuni 300 marka - 5 %, kallimatelt - 1 % ja leitud loomadelt samuti - 1 % väärtusest. Tundmata on aga leiutasuõigus Prantsuse ja Ing-

---

69) B u k o v s k i, op.cit., lk, 317, § 739 nota a. Liivimaa Talurahva seaduse § 979.

lise õiguses, nagu ta seda oli ka Rooma õiguses⁷⁰⁾.

Eeltoodud üldreeglitest on ka mõningaid erandeid. Nii puudub kehtiva õiguse järele leiutasuõigus üldse:

1) Politseiametnikel riisunud asjade suhtes, sest süütegude läbi äravõetud asjade otsimine on politsei otsene ülesanne. Teisest küljest ka eraisikul on leiutasu saamise õigus ainult siis, kui ta riisunud asja isiklikult võtab ära vargalt või varguse kalduvusega loomadelt (BES § 741)⁷¹⁾.

2) Sarnaste müüritud (maetud) või peidetud vallasasjade leidmisel, mida ei saa tunnistada peitevaraks, kui asja omanik tõendab, et ta peitekohta teadis. Muidu on aga leidjal kõik leidja õigused (BES §§ 742-743, TsS § 925).

3) TsS (§ 924) järgi puudub leiutasuõigus ka leiu korral elutsetavas hoones või avalikuks tarvi-

---

70) W o l f f, op.cit., lk.255 nota 21.

71) B u k o v s k i, op.cit., lk.318.

tamiseks või liiklemiseks määratud asutises või seadeldises, kus leidjaks loetakse majaomanik, üürnik või asutis.

Samal seisukohal asuvad ka BGB (§ 978) ja ZGB (§ 722).

Uppunud ja randunud varade, vallasmuististe, laske-
moona ja postisaadetiste leidude, samuti ka jaamades,
vagunites ja raudteeliinil toimunud leidude puhul
kohaldakse leiutasu suhtes vastavate eriseaduste sät-
teid, nagu sellele on viidatud juba eespool §§ 4 ja 5
all.

c) Omandiõigus leiuesemele.

Käesoleva töö sissejuhatuses on juba üldjoon-
tes peatatud vallasomandi tekkimise juures leiu läbi,
mispärast selle osa kordamine siinkohal osutub liig-
seks. Sellepärast, tuginedes sissejuhatusele, võime asu-
da selle küsimuse üksikasjalikumale käsitlemisele keh-
tiva õiguse seisukohalt, ühtlasi paralleelselt äramär-
kides välismaiste õiguste tugipunkte konkreetküsimustes.

Nagu leiutasu juures, nii oleneb ka omandiõiguse tekkimine leiuesemele sellest, kas asja omanik on teada või mitte ja kas ta ilmub seaduses kindlaksmääratud tähtajal leiueseme järele, või jääb ilmutumata.

VSK X järgi tekib omandiõigus leiule ainult siis, kui selle omanik on teadmata. Kehtiva õiguse, TsS, BGB ja ZGB järgi tekib aga omandiõigus leiuesemele ka siis, kui selle omanik on leidjale teada, kuid ei ilmu teadaande või politsei kuulutuse peale seaduses kindlaksmääratud tähtajal leiueseme järele.

BES-se põhjal tekib neil eeldusel omandiõigus leiule ainult Eestimaal, s.o. endises Eesti kubermangus ja alates 1. juulist 1930. a. ka Eesti Vabariigi külge liidetud end. Petrogradi kubermangu maaaladel⁷²⁾. Liivimaal leiu läbi omandiõigust tekkida ei saa, mis

---

72) Endisest Pihkva ja Petrogradi kubermangudest Eesti Vabariigi külge liidetud maaaladele Balti Eraseaduse asi- ja nõudeõiguse laiendamise seadus (RT 1930, 46, 291).

on jällegi üks BES-se märkimiseväärseid puudusi.

Kui leidja teadaande või politsei sellekohase kuulutuse peale kaotatud asja omanik ei ilmu selle järele tähtajalise aasta⁷³⁾ jooksul, siis saavutab leidja Eestimaal ipso jure ja Kuuramaal alles iganemise teel omandiõiguse leitud asjale⁷⁴⁾ (BES §§ 739,740). Sääljuures jäävad kõik kulud leidja kanda.

Muidugi võib leidja ka Eestimaal saavutada omandiõiguse leiuesemele igamise teel, kui kõik igamise alused olemas. Pealegi, on ju vallasasjade suhtes igamise tähtajaks samuti üks aasta, nagu ka leiu läbi omandiõiguse tekkimiseks.

Peab aga märkima, et BES-se põhjal ei saa leiu läbi omandiõigust tekkida mõningatele riigile kuuluvatele asjadele, nagu näiteks sõjariistadele, las-

---

73) Tallinnas, Rakveres ja Haapsalus 366, liigaastal 367 päeva, mujal 1 aasta, 6 nädalat ja 3 päeva (BES §§ 3059,3060).

74) E r d m a n n, op.cit., lk.147-148.

kemoonale, sõdurite riietusesemetele ja varustusele; mis puutub neilt esemeilt leiutasu saamise, siis see peab olema ettepanud kindlaksmääramiseks vastavale sõjaväelisele ülemusele⁷⁵⁾.

Samuti ei teki leidjale omandiõigust ka jaamadest, vagunitest ja raudteeliinilt leitud asjadele. Kui omanik ei nõua neid 30 päeva jooksul, siis müüakse leiuesemed avalikul enampakkumisel. Müügist saadud raha võib nõuda veel ühe aasta jooksul, tasudes hoiu ja müügikulud. Väljanõudmata summad lähevad raudtee korraldusse, raudteeteenijate hoolekande otstarbeks⁷⁶⁾.

TsS (§ 924) järgi leidja, kes oma kohused leidjana täitnud, võib omandada leiueseme või selle eest saadud rahasumma, kui omanik ei ole ilmunud kuulutusest kahe aasta möödumisel. Omandada ei saa elutsetavas hoones või avalikuks tarvitamiseks või liiklemiseks määratud asutises või seadeldises leitud asju,

---

75) B u k o v s k i, op.cit., lk.316.

76) Raudteede seadus (RT 1931,22,128) § 36.

missugusel seisukohal asuvad ka ZGB (§ 722) ja BGB (§ 978). ZGB (§ 725) eeskujul võib aga omandada ka vee, tuule või muu loodusliku jõuga või juhuse tõttu leidja juurde kantud vallasasju ja tema valdusse sattunud loomi (TsS § 925).

Seega on TsS leiu läbi omandiõiguse tekkimise võimalusi märksa laiendanud ja praeguse ebamäärase tähtaasta asendanud kindla kaheaastase tähtajaga. Suurimaks vooruseks on, et ta kaotab keh-tivusele pääsedes meil valitseva partikulaarsuse ja haarab kogu Vabariigi maaala ka leiu suhtes ühise tervikuna. See on eriti oluline praeguse Liivimaa maaõiguse kehtepiirkonnas, kus praegu leiu läbi omandiõiguse tekkimine pole üldse mõeldav.

Ex-Vene tsiviilõiguse iseärasuseks on, et tema läbi sai omandiõigus leiuesemele tekkida ainult siis, kui kaotatud asja omanik oli teadmata. Teiseks iseärasuseks on omanikule asja järele ilmumiseks määratud lühike tähtaeg - nimelt kõigest kuus kuud, arvates

kuulutuse avaldamisest (VSK X §§ 538,539).

ZGB, vastandina VSK X - le, annab aga omanikule kaotatud asja järele ilmumiseks kõige pikema tähtaja. Nimelt saab leidja asjale omandiõiguse alles siis, kui omanikku viie aasta jooksul, arvates kuulutamisest, ei saa kindlaks teha⁷⁷⁾. Muus osas sarnaneb ZGB leiueseme omandamise küsimuses pea täpsalt TsS - le.

BGB (§§ 973-976) järgi saab leidja leiueseme omanikuks:

1) Aasta möödumisega ja omaniku (vastuvõtuõiguslike) vaikimisega. Aastane tähtaeg arvatakse asjade juures, mille väärtus üle 3 marga, alates politseile leiust teatamisest, ja vähema väärtusega leiuesemete juures - arvates nende leidmisest.

2) Kui vastuvõtuõiguslikud on aasta jooksul leidjale teatavaks saanud või üle 3 marga väärtuse juures oma õigustest õigeaegselt politseile

---

77) C u r t i, op.cit., lk.65.

teatanud, siis võib leidja neile sobiva tähtaja määrata, mille jooksul nad võivad avaldada, kas leiutasu ja muude kulude summa neile vastuvõetav on. Möödub tähtaeg seda nõudmist rahuldamata, siis kaotavad leiu vastuvõtuõiguslikud oma õigused, ka vaikimise läbi, ja leidja omab vaba omandiõiguse. Kui nad enne tähtaja möödumist tõstavad vaidlust nõudmise aluse või suuruse vastu, siis peab leidja summa seadusepäraselt laskma kindlaks teha ja määrama uue sobiva tähtaja, mille tagajärjeta möödumise puhul ta omab vaba omandiõiguse asjale.

Kui leidja on eelkirjeldatud viisil omanud omandiõiguse, siis peab ta leiueseme politseist äratooma. Selleks määrab politsei tähtaja. Möödub tähtaeg väljaandmist nõudmata, siis kaotab ta omandiõiguse vaikimise läbi ja selle omab leiukoha kogukond⁷⁸⁾.

---

78) W o l f f, op.cit., lk.257-259.

§ 7. Kaotaja õigused ja kohused.

Kaotaja õigused põhjenevad omandiõigusel, kui ta on ühtlasi kaotatud asja omanikuks, ja valdusel, kui ta ise omanik ei olnud. Kaotaja kohused aga rajanevad peamiselt leidja õigustel.

Kaotaja on õigustatud kaotatud asja tagasi nõudma ja tagasi saama. On leidja teada, siis võib ta selleks vahetult pöörata viimase poole, leidja teadaannet või politsei kuulutust ootamata. On aga leidja teadmata, siis võib ta avaliku kuulutusega kaotamisest teatada või politseile teha sellekohase avalduse. Ka on ta oma huvides jälgida, kas leiust pole teatatud politseile, samuti, kas leidja või politsei pole avaliku teadaande või kuulutusega kutsunud kaotajat ilmuma leiueseme järele.

Oma õiguse kaotatud asja tagasisaamiseks säilitab kaotaja vaid siis, kui ta teadaande või

kuulutuse peale ilmub leiueseme järele seaduses kindlaksmääratud tähtaja kestel. See ilmumise tähtaeg on seadustes väga erinev: BES järgi - üks tähtaasta, TsS järgi 2 aastat, VSK X järgi 6 kuud, BGB järgi 1 aasta ja ZGB järgi koguni 5 aastat.

Kui kaotaja ilmub õigel ajal leiueseme järele ja soovib seda tagasi saada, siis peab ta leidjale tasuma kõik kulud ja maksma leiutasu. Leiutasu ülemäär on samuti seadustes ettenähtud ega ületa kusageil $\frac{1}{3}$ asja väärtusest, Saksamaal ulatub aga kõigest $1 - 5\%$ asja väärtusest.

Leiutasu suuruse kohta võib kaotaja leidjaga kokku leppida. Kui kokkulepet ei järgne, määrab leiutasu suuruse kohus. On kaotatud asi leidja hoiul, siis võib kaotaja nõuda, et asi antakse kohtuotsuseni kolmanda usaldusväärse isiku või politsei hoiule.

Kui kaotaja ei ole kindlaksmääratud tähtaja kestel ilmunud leiueseme järele, siis läheb see BGB

järgi leidja või leiukoha kogukonna omandiks. Ühes sellega lõpeb ka kaotaja õigus nõuda valduse ennistamist või omandiõigust sellele asjale.

Sääljuures jääb aga kaotajale õigus veel kolme aasta kestel, arvates asja leidja omandiksminekust, nõuda viimaselt tasumist niivõrd, kui võrd leidja on leiu läbi teenimatult rikastunud⁷⁹⁾.

§ 8. L õ p p s õ n a.
=====

Leiust kui vallasomandi tekkimisviisist ülevaate andmiseks pidasin vajalikuks tööd alustada lühikese sissejuhatusega. Edasi, püüdsin

---

79) C o s a c k, op.cit., lk.142.

teemi käsitlemisel määrata kindlaks leiu mõistet, mille järele peatusin kokkuvõtlikult subjektide ja objektide juures. Märkinud ära leiu koha osatähtsuse, tulin leiusubjektide juurde tagasi, lõpetades töö subjektide õiguste ja kohuste üksikasjalikuma kirjeldamisega leidja ja kaotaja kohta eraldi.

Eeltoodu alusel võib lõpuks veel märkida leiu üldiseks iseloomustamiseks järgmist:

Leiu osatähtsus vallasomandi tekkimisviisina pole olnud kunagi suur. Ka pole eeldusi, et leid tulevikuski teiste vallasomandi tekkimisviiside kõrval praegusest palju laiemat osatähtsust võidaks, kuigi uuemaaja seadusandlus selleks teatud määral teed tasandab ja leiule rohkem tähelepanu pöörab, kui kunagi varemalt.

Leiu teel vallasomandi tekkimine on mõeldav peamiselt vähema väärtusega piasiasjadele, suu-

rematele ja väärtuslikele asjadele aga siiski võrdlemisi harva. Inimesed on selleks küllalt ettevaatlikud, et hinnalisemaid asju hoolsamini hoida. Kuigi vahetevahel kaotatakse ka õige väärtuslikke esemeid, siis ollakse nende otsimisel palju hoolsamad, kui piasjade kaotamise korral. Nii võime lugeda ajalehist sageli kuulutusi väärtusmete kaotamise üle ühes leiutasu lubamistega. Piasjade kohta esineb seda võrdlemisi harva, peamiselt mitmesuguste mälestusese-
mete suhtes. Samuti käiakse ka politseis hoolikalt järelekuulamas, kas pole kaotatud väärtuse-
mest leidjad teatanud sinna. Väiksema väärtusega asjade kaotamise korral ei viitsita sarnaseid järeleparimisi kas üldse teha, või tehakse võrdlemisi harva.

Ka leidub siiski ausaid leidjaid, kes kuulutavad leiust ise ajalehis.

Nii on kaotajal küllalt eeldusi kaotatud väärteseme tagasi saamiseks, kusjuures ta leidjale peab tasuma kulud ja leiutasu. Jääb aga kaotaja oma väärtasjast kõigi kuulutuste ja järelpärimiste peale vaatamata ilma, siis on tõenäoline, et leidja on asja meelega jätnud endale. Kuigi vast leidja end sel puhul leiueseme omanikuks peab, ei ole ta seda tõeliselt mitte. Nii kaua kui ta leidjana oma kohuseid pole täitnud, ei saa ta ka leiu läbi mingit omandiõigust asjale. Viimasel juhul võib tegemist olla vaid leiueseme varjamisega või omastamisega, mis karistuse ähvardusel keelatud.

Nii näeme, et väärtasjadele saab tekkida leiu läbi omandiõigus tõepoolest harva. Kaotaja saab asja leiutasu eest tagasi või jääb sellest ilma leiueseme varjamise või omastamise tõttu. Kolmas juhus - omandiõiguse tekkimine leiuesemele

on mõeldav ainult erandjuhtumel ja kaotaja äärmise passiivsuse puhul. Väärtasjade kaotamise korral ei saa aga eeldada kaotaja passiivsust, vaid ümberpöörduvalt see peaks esile kutsuma kaotajas suurima aktiivsuse kaotatud väärtasja tagasi saamiseks.

Tegelikus elus näemegi, et leiu läbi tekib omandiõigus peamiselt väikese väärtusega piasiasjadele, mida nende kaotajad ei viitsi otsida ega politseist ja leiubüroodest järelekuulata.

Sellepärast ei saagi leiu osatähtsus valdasomandi tekkimisviisina olla kuigi suur, olgu see minevikus, olevikus või lähemas tulevikus. Selle instituudi oluline tähtsus peitub ta omapäras, millel on teatud sarnasust igamise instituudiga. Nagu igamise teel omandiõiguse tekkimiseks on vajalikud kindlad igamise alused, on selleks leiu puhul leidja kohused. Nagu igamine nõuab omandiõiguse tekkimi-

seks seaduses kindlaksmääratud tähtaega, ei saa ka leiu läbi omandiõigust kohe, vaid samuti seaduses kindlaksmääratud aja kulgemisel. Pealegi on need tähtajad kehtivas õiguses ühtivad.

_____ . _____

Töö koostamisel kasustatud kirjandus ja

allikad, millistele tekstis on tehtud viiteid.

1. B u k o v s k i, B., Svod graždanskikh uzakonenii gubernii Pribaltiskih. Tom I. Riga, 1914.
2. B u l d a s, Aleksander, Kriminaalseaduste Kogu. Tallinn, 1934.
3. C o s a c k, Konrad, Lehrbuch des Deutschen Bürgerlichen Rechts. Bd. II. Jena, 1913.
4. C r o m e, Carl, System des Deutschen Bürgerlichen Rechts. Bd. III. Tübingen, 1905.
5. C u r t i, Arthur, Schweizerisches Zivilrecht. Bd. III. Zürich, 1910.
6. D e r n b u r g, Heinrich, Pandekten. Bd. I. Berlin, 1902.
7. Eesti Tsiviilseadustiku eelnõu. Tallinn, 1936.
8. Endisest Pihkva ja Petrogradi kubermangudest Eesti Vabariigi külge liidetud maaaladele Balti

eraseduse asi- ja nõudeõiguse laiendamise seadus (RT 1930,46,291).

9. E r d m a n n, Carl, System des Privatrechts der Ostseeprovinzen Liv-, Est-, und Curland. Bd.II.Riga,1891.
10. K a i v, J., Leitud asjadest. Adm.õig.ajakiri "Eesti Politseileht" 1922.a.nr.55/56. Tallinn, 1922, lk.908.
11. K ü b a r s e p p, E., Kaotatud ja leitud asjadest. Adm.õig.ajakiri "Eesti Politseileht" 1926.a.nr.4 (214) ja nr.5 (215). Tallinn,1926, lk.49-51 ja 65-68.
12. Laevade päästmise ning neile abiandmise ja upunud ning randunud varade seadus (RT 1930,48, 306).
13. Laskeplatside seadus (RT 1938,40,367).
14. M e t s, E., Leiubüroodest. Adm.õig.ajakiri "Eesti Politseileht" 1926.a.nr.45 (255). Tallinn,1926, lk.665-667.

15. M o r r i s o n, M., Leitud asjade varjamisest ja omastamisest. Adm.õig.ajakiri "Eesti Politseileht" 1929.a.nr.37 (403). Tallinn, 1929, lk.459-460.
16. Muinasvarade kaitseseadus (RT 1936,67,562).
17. P i i p, A., Rahvusvaheline õigus. Tartu, 1936.
18. P l a n c k, G., Bürgerliches Gesetzbuch. Bd.III. Berlin, 1902.
19. Posti- telegrafi- ja telefoni seadus (RT 1930, 24,127).
20. Raudteede seadus (RT 1931,22,128).
21. Š e r š e n e v i t š, G.F., Utšebnik russkago graždanskago prava. Tom I. Moskva,1914.
22. Svod zakonov Rossiskoi imperii. Tom X, Petrograd, 1914.
23. T j u t r j u m o v, J.M., Graždanskoe pravo. Tartu, 1922.

24. W o l f f, Martin. Lehrbuch des Bürgerlichen
Rechts. Bd.II. Marburg, 1923.

L ü h e n d i d.

- BES - Balti Eraseadus.
BGB - Saksa tsiviilseadustik (Bürgerliches
Gesetzbuch).
KrS - Kriminaalseadustik.
TsS - Eesti Tsiviilseadustiku eelnõu, 1936.
VSK X - Vene seaduste kogu X köide.
ZGB - Helveetsia tsiviilseadustik.